

POSTANOWIENIE

9 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Wesołowski

na posiedzeniu niejawnym 9 października 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G.
przeciwko Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa w W.
o ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 18 kwietnia 2023 r., I ACa 1725/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego tytułem kosztów postępowania kasacyjnego 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia powodowi do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powoda P. Sp. z o.o. w G. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 18 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje

potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek umożliwiających realizację publicznoprawnych funkcji skargi kasacyjnej. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej zatem sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 3 k.p.c. Przesłanki te nie zostały spełnione.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń, a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 29 sierpnia 2024 r., I CSK 1862/24).

Natomiast przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wskazania przepisu prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości, określenia zakresu koniecznej wykładni, podania, na czym polegają wątpliwości związane z rozumieniem przepisu oraz przedstawienia

argumentacji przemawiającej za tym, że mają one rzeczywisty i poważny charakter, nie należą zaś do zwykłych wątpliwości związanych z procesem stosowania prawa. Wymagane jest także wykazanie, że treść i znaczenie przepisu nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub że istnieje potrzeba zmiany ich dotychczasowej wykładni. Jeżeli podstawą wniosku w tym zakresie jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest także wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 sierpnia 2024 r., I CSK 1200/23).

Tymczasem według skarżącego w sprawie występują istotne zagadnienia prawne sprowadzające się do następujących pytań:

„a) Czy na podstawie art. 39 ust. 2 pkt 1) ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 514, ze zm.) dotychczasowym dzierżawcom przysługuje skuteczne względem KOWR roszczenie o przedłużenie umowy dzierżawy, jeżeli złożyli oni Krajowemu Ośrodkowi, najpóźniej na trzy miesiące przed zakończeniem dzierżawy, oświadczenie o zamiarze dalszego dzierżawienia nieruchomości na nowych warunkach uzgodnionych z Krajowym Ośrodkiem, tj. czy w sytuacji, gdy KOWR bez jakiegokolwiek uzasadnienia odmawia przedłużenia umowy dzierżawy takim dzierżawcom, mogą oni skutecznie wystąpić przeciwko KOWR do sądu powszedniego z żądaniem nakazania mu złożenia oświadczenia woli o przedłużeniu umowy dzierżawy na zasadach art. 64 K.c. w zw. z art. 1047 K.p.c.?

b) W przypadku udzielenia odpowiedzi negatywnej na pytanie wskazane w pkt a) powyżej, czy w odniesieniu do dotychczasowych dzierżawców, którzy na podstawie art. 4 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 233 poz. 1382) wyrazili zgodę na zawarcie aneksu wyłączającego z przedmiotu umowy dzierżawy 30% powierzchni użytków rolnych, przepis art. 39 ust. 2 pkt 1) Ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi w zw. z art. 4 ust. 11 Ustawy zmieniającej z 2011 r. *a contrario* nie powinien

być odmiennie interpretowany, tj. Czy na podstawie tego przepisu (art. 39 ust. 2 pkt 1) Ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi) w zw. art. 4 ust. 11 Ustawy zmieniającej z 2011 r. *a contrario* dotychczasowym dzierżawcom, którzy na podstawie art. 4 Ustawy zmieniającej z 2011 r. wyrazili zgodę na zawarcie aneksu wyłączającego z przedmiotu umowy dzierżawy 30% powierzchni użytków rolnych, nie powinno przysługiwać skuteczne względem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa roszczenie o przedłużenie umowy dzierżawy, jeżeli złożyli oni Krajowemu Ośrodkowi najpóźniej na trzy miesiące przed zakończeniem dzierżawy, oświadczenie o zamiarze dalszego dzierżawienia nieruchomości na nowych warunkach uzgodnionych z Krajowym Ośrodkiem, tj. czy w sytuacji, gdy KOWR odmawia przedłużenia umowy dzierżawy takim dzierżawcom, mogą oni skutecznie wystąpić przeciwko KOWR do sądu powszechnego z żądaniem nakazania mu złożenia oświadczenia woli o przedłużeniu umowy dzierżawy na zasadach art. 64 K.c. w zw. z art. 1047 K.p.c.?

c) Czy uznanie przepisu ustawy za sprzeczny z Konstytucją lub prawem unijnym, na podstawie którego i w oparciu o który dokonano czynności prawnej, która to czynność realizuje przepis uznany za sprzeczny z Konstytucją lub prawem unijnym, wpływa na ważność tej czynności, także w przypadku, gdy przepis uznany za sprzeczny z Konstytucją lub prawem unijnym wprost nie nakazuje dokonania takiej czynności, ale wprowadza negatywne konsekwencje, w przypadku jej niedokonania dla jednej ze stron?

d) Czy w przypadku rozpoznawania sprawy cywilnej przez Sąd Najwyższy w wyniku wniesienia skargi kasacyjnej od wyroku sądu drugiej instancji wydanego w składzie jednego sędziego, ukształtowanym na podstawie art. 15z¹ ust. 1 pkt 4 Ustawy covidowej jeszcze przed podjęciem przez Sąd Najwyższy uchwały z dnia 26 kwietnia 2023 roku w składzie 7 sędziów w sprawie o sygn. akt: III PZP 6/22, której to uchwale nadano moc zasady prawnej od dnia jej podjęcia, Sąd Najwyższy związany jest wykładnią wynikającą z rzeczzonej uchwały (a zatem obowiązującej w dniu wyrokowania przez Sąd Najwyższy) i winien w takim przypadku z urzędu stwierdzić nieważność postępowania przed sądem II instancji?

e) Czy nadanie wskazanej w lit. d) uchwale mocy zasady prawnej od dnia jej podjęcia wyklucza możliwość przyjęcia przez Sąd Najwyższy przedstawionej w niej wykładni w stosunku do wyroków zapadłych przed dniem jej podjęcia?”

Ponadto skarżący wskazał, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnione jest także istnieniem potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, tj. art. 39 ust. 2 pkt 1) Ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi oraz art. 39 ust. 2 pkt 1) Ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi w zw. z art. 4 ust. 11 Ustawy zmieniającej z 2011 r.

Jednocześnie zdaniem autora skargi kasacyjnej w sprawie zachodzi nieważność postępowania ponieważ Sąd Apelacyjny w Warszawie rozpoznał przedmiotową sprawę w drugiej instancji w składzie jednoosobowym, ukształtowanym na podstawie art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 Ustawy covidowej.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do wskazywanej przez skarżącego kwestii nieważności postępowania, należy przypomnieć, że Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, której nadano moc zasady prawnej, uznał, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego, ukształtowanym na podstawie art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 ustawy COVID-19, ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), tworząc w ten sposób zabezpieczenie, które nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Istotne jest jednak, że według Sądu Najwyższego przyjęta w uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia i wiąże z oceną skutków orzeczeń wydanych po dniu 26 kwietnia 2023 r. w składach jednoosobowych, gdy w świetle Kodeksu postępowania cywilnego w związku z art. 45 Konstytucji RP właściwy był skład kolegialny.

Sąd Najwyższy wyjaśnił, że uznanie wszystkich orzeczeń wydanych do dnia 26 kwietnia 2023 r. w składzie, o którym mowa w art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 ustawy COVID-19, za dotknięte nieważnością z uwagi na naruszenie prawa strony do sądu wskutek wydania orzeczenia przez sąd orzekający w składzie jednoosobowym, byłoby niepożądane ze społecznego punktu widzenia. Zmuszałoby bowiem wielu

obywateli do ponoszenia kosztów i trudów ponownego rozpoznawania spraw lub powtarzania postępowań już zakończonych niezależnie od tego, czy z perspektywy prawa materialnego rozstrzygnięcie było rzeczywiście wadliwe. Ponadto możliwość wzruszania orzeczeń tylko z powodu dotychczasowego respektowania regulacji art. 15zżs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy COVID-19 - bez uwzględnienia kontekstu konstytucyjnego - nadszarpnęłoby również wizerunek sądów. Z tych względów, w pełni akceptując argumentację, zawartą chociażby w uchwale pełnego składu z 28 stycznia 2014 r. (BSA I-4110-4/13, OSNC 2014 nr 5, poz. 49) Sąd Najwyższy uznał, że ochrona dobra i interesów obywateli jako najwyższa wartość konstytucyjna (art. 1 Konstytucji RP), a także powaga władzy sądowniczej i jej znaczenie w działalności państwa, nakazuje znieść wsteczne skutki wykładni, która legła u podłoża tej uchwały. A zatem nie można zgodzić się z twierdzeniem strony skarżącej, że zachodzi nieważność postępowania uzasadniająca przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, ponieważ Sąd Apelacyjny wydał zaskarżony wyrok w składzie jednoosobowym przed dniem 26 kwietnia 2023 r. tj. w dniu 18 kwietnia 2023 r. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 2 sierpnia 2023 r., III USK 18/23, postanowienie Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2023 r., II PSK 60/23).

Powyższa argumentacja odnosi się również do sygnalizowanych przez autora skargi kasacyjnej zagadnień prawnych zawartych w punktach „d” i „e” skargi. Ponadto należy wskazać, że zgodnie art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym zasady prawne wiążą wszystkie składy orzekające Sądu Najwyższego i nie jest możliwe odstępianie od nich bez uprzedniego ponownego rozstrzygnięcia danej kwestii w drodze uchwały przez właściwą izbę, połączone izby lub pełny skład Sądu Najwyższego.

Natomiast odnosząc się do problemów przytoczonych przez skarżącego w punkcie a, b oraz w ramach potrzeby wykładni art. 39 ust. 2 pkt 1) Ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi oraz art. 39 ust. 2 pkt 1) Ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi w zw. z art. 4 ust. 11 Ustawy zmieniającej z 2011 r. należy wskazać, że kwestie te były już przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego. W wyroku Z 17 marca 2023 r., II CSKP 951/22 Sąd Najwyższy wyjaśnił bowiem, że dzierżawcy nieruchomości wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa nie nabywają roszczenia

o przedłużenie umowy dzierżawy na nowych warunkach, w przypadku gdy, złożyli oświadczenie o zamiarze dalszego dzierżawienia nieruchomości na nowych warunkach uzgodnionych z Agencją Nieruchomości Rolnych, z uwzględnieniem czynszu nie niższego niż dotychczasowy. Na podstawie art. 39 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa dotychczasowy dzierżawca nie nabywa roszczenia wobec Agencji o przedłużenie umowy dzierżawy. Przepis ten przyznaje dzierżawcy wyłącznie możliwość przedłużenia terminu dzierżawy z pominięciem trybu przetargowego („umowę dzierżawy zawiera się bez przetargu”). Z przepisu tego nie wynika natomiast, aby pozwany miał obowiązek przedstawienia oferty dotychczasowemu dzierżawcy.

Ponadto jak słusznie wskazał Sąd Apelacyjny strony nie doszły do porozumienia co do elementów treści umowy dzierżawy nieruchomości rolnych Skarbu Państwa. Przepis wskazywany przez powoda (ani żaden inny) nie określa elementów konstrukcyjnych pozwalających na ustalenie treści stosunku prawnego. Posłużenie się dotychczasowymi warunkami i kryteriami zawartymi w umowie prowadziłoby do naruszenia art. 39 ust. 4a ustawy, który umożliwia kontynuowanie umowy dzierżawy przez kolejny rok wyłącznie w przypadku podjęcia negocjacji przez strony, braku jednoznacznego odrzucenia przez właściciela oferty lub zaproszenia do negocjacji wystosowanych przez dzierżawcę. Pozwany w terminie wynikającym z art. 39 ust. 4a ustawy wyraźnie i kategorycznie odmówił przyjęcia oferty umowy przedstawionej mu przez powoda.

Powód miał świadomość, że nawiązany przez strony stosunek obligacyjny ma charakter terminowy. Reasumując: nawet istnienie wcześniejszej praktyki przedłużania umów dzierżawy niemalże automatycznie nie uzasadniało wniosku powoda, że umowa zostanie przedłużona. Takiego wniosku nie mógł wywieść z art. 4 i 5 ustawy zmieniającej z 2011 r., ponieważ nie wprowadziły one po stronie właściciela nieruchomości obowiązku zawarcia umowy dzierżawy na dalszy okres w związku z akceptacją wyłączenia 30 % dotychczas dzierżawionych nieruchomości przez dzierżawcę, a jedynie w przypadku nie zawarcia aneksu do umowy w tej kwestii dotychczasowy dzierżawca został pozbawiony prawa pierwszeństwa nabycia nieruchomości oraz możliwości przedłużenia umowy

dzierżawy bez przetargu. Natomiast ustawa ta nie wprowadzała żadnych zmian co do samego trybu zawarcia umowy dzierżawy, w szczególności nie kreowała obowiązku właściciela w tym względzie.

Co się tyczy pytania postawionego przez skarżącego w punkcie „c” skargi kasacyjnej należy przyjąć, że pozostaje ono bez związku z niniejszą sprawą, ponieważ Trybunał Konstytucyjny nie stwierdził niezgodności z Konstytucją ani z prawem unijnym żadnego z przepisów, które legły u podstaw wyroku Sądu drugiej instancji.

Wobec powyższego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., art. 99 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c. w zw. art. 398²¹ k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 265, z późn. zm.).

M.L.

[ms]